

Aktuální otázky lidských práv



Vážené dámy a pánové,

zářijové číslo Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci zahajujeme naprostou perličkou, a to exkluzivním příspěvkem profesora Pavla Šturmy, jenž je členem Komise OSN pro mezinárodní právo. Článek se věnuje činnosti komise během uplynulých dvou let. Pouze namátkou – ochrana osob v případě katastrof, identifikace obyčejového mezinárodního práva, jus cogens, imunity státních představitelů – tím vším se komise zabývala.

Kateřina Šimonová Vám dále přináší reportáž z odborného semináře o situaci vnitřně přesídlených osob (tzv. IDPs), který uspořádalo Centrum pro lidská práva a demokratizaci.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost Katarína Hukelová informuje o tom, že Mezinárodní trestní soud požádal Libyi, aby do Haagu vydala Sajfa Kaddáfího, jenž byl v Libyi nedávno amnestován.

Kateřina Šimonová v rámci evropské sekce přibližuje rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, který se neztotožnil s rozhodnutím portugalského soudu, podle něhož sexualita není pro padesátiletou ženu tak důležitá jako pro osobu mladšího věku.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva pojednává Marek Jahn o životních podmínkách obyvatel v Pásmu Gazy a v této souvislosti kritizuje vládnoucí hnutí Hamás.

Adam Blisa z české sekce referuje o společném prohlášení vrcholných představitelů české justice k situaci v Polsku, v němž se postavili na obranu nezávislosti polské justice.

Příjemný začínající podzim Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci



Jan Lhotský

Obsah

Téma	3
<ul style="list-style-type: none"> • Komise OSN pro mezinárodní právo: Mezi dvěma zasedáními (2016–2017) • Ohlédnutí za seminářem: Vnitřně přesídlené osoby – Aktuální perspektivy a výzvy v oblasti ochrany 	
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	12
<ul style="list-style-type: none"> • Genocida jezídů pokračuje, stíhání zločinů stále v nedohlednu • Saif Al-Islam Kaddafi stále v hledáčku Mezinárodního trestního soudu • Boko Haram propustilo 82 dívek unesených v Chiboku 	
2) Evropský systém ochrany lidských práv	19
<ul style="list-style-type: none"> • Štrasburský soud nabourává stereotypy o ženské sexualitě a jejím významu 	
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	21
<ul style="list-style-type: none"> • Kritická situace v Pásmu Gazy • Vzděláním ke snížení chudoby. O polovinu. 	
4) Česká republika a lidská práva	26
<ul style="list-style-type: none"> • Obrana nezávislosti soudnictví 	

| Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

| Redakce Bulletinu

Titulní fotografie: Komise OSN pro mezinárodní právo v roce 2013, autor: UN Geneva, 17. července 2013, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA



Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Komise OSN pro mezinárodní právo: Mezi dvěma zasedáními (2016–2017)



*Pavel Šturma,
profesor na PF UK v Praze a člen ILC*

Komise pro mezinárodní právo (ILC) je orgánem OSN, který má za úkol podporovat progresivní rozvoj mezinárodního práva a jeho kodifikaci. Komise má 34 členů, kteří musí být uznávanými odborníky v mezinárodním právu, volených Valným shromážděním OSN na dobu pěti let. Tento stručný příspěvek se snaží představit výsledky práce Komise dosažené v r. 2016 a 2017.

V létě 2016 Komise dokončila svoje funkční období (quinquennium), v listopadu 2016 se konaly v New Yorku volby. A od 1. 5. 2017 se sešla Komise v novém složení na svém již 69. zasedání.

Zasedání v roce 2016

Jako obvykle, zasedání Komise v r. 2016 se konalo v Paláci národů v Ženevě, v evropské úřadovně OSN, a bylo rozděleno do dvou částí. První část se konala od 2. 5. do 10. 6. Po měsíční přestávce pak Komise pokračovala v jednání od 4. 7. do 12. 8. 2016. Na rozdíl od běžných 10 týdnů v loňském roce zasedání Komise trvalo celkem 12 týdnů. Bylo tomu tak proto, že v posledním roce svého funkčního období se Komise snažila dokončit co nejvíce témat. Projednávala celkem 9 různých témat, ale u třech z nich přijala výsledné dokumenty v prvním nebo druhém čtení.

Ochrana osob v případě katastrof

V první řadě Komise dokončila v druhém a konečném čtení návrh článků k tématu Ochrana osob v případě katastrof (zvláštní zpravodaj E. Valencia-Ospina). Komise přijala preambuli a návrh 18 článků s komentářem a doporučila Valnému shromáždění na jejich základě vypracování úmluvy. Účelem článků je „usnadnit adekvátní a účinnou reakci na katastrofy a snižování rizika katastrof tak, aby byly pokryty



Profesor Pavel Šturma při projevu [1]

základní potřeby dotčených osob při plném dodržování jejich práv“ (čl. 2). Termín „katastrofa“ je definován jako kalamitní událost nebo řada událostí vedoucí k rozsáhlé ztrátě životů, velkému lidskému utrpení a tísně, nebo rozsáhlým hmotným škodám nebo škodám na životním prostředí, čímž je vážně narušeno fungování společnosti. Touto definicí bylo téma jasně odlišeno od člověkem vytvářených situací konfliktů a porušování lidských práv, na něž se vztahuje koncept Odpovědnosti za ochranu (R2P).

Obecnými zásadami reakce na katastrofy (*disasters response*) jsou dodržování lidské důstojnosti a lidských práv (čl. 4 a 5), zásady humanity, neutrality a nestrannosti a zákaz diskriminace (čl. 6) a povinnost spolupracovat (čl. 7). Většina návrhu článků se zabývá formami spolupráce v reakci na katastrofy,

včetně vnější pomoci. Klíčovým ustanovením je čl. 10, podle kterého postižený stát má povinnost zajistit ochranu osobám a poskytování nouzové pomoci na svém území či území pod svou jurisdikcí nebo kontrolou. Pokud katastrofa zjevně přesahuje národní kapacitu reakce, má postižený stát povinnost hledat pomoc od jiných států, OSN a jiných potenciálních pomáhajících aktérů. Tento výraz označuje příslušnou mezivládní organizaci nebo nevládní organizaci či entitu, poskytující pomoc postiženému státu s jeho souhlasem.

Obyčejové mezinárodní právo

Dalším projednaným tématem byla „Identifikace obyčejového mezinárodního práva“, kdy Komise po projednání 4. zprávy zvláštního zpravodaje (Sir Michael Wood) v plénu postoupila navržené změny do redakčního výboru. Na základě jeho zprávy pak Komise přijala na konci zasedání v srpnu 2016 návrh 16 závěrů s komentářem v prvním čtení, které prostřednictvím generálního tajemníka poslala vládám členských států k připomínce. Komise se pak k tématu vrátí až na zasedání v r. 2018. Návrh závěrů je rozdělen do sedmi částí. Předmětem závěrů je způsob, kterým má být určována existence a obsah pravidel obyčejového mezinárodního práva (CIL).

Druhá část se zabývá základním přístupem k určování pravidel CIL, který je založený na dvou prvcích, tj. obecná praxe, která je přijatá za právo (*opinio juris*). Při posuzování obou prvků je třeba věnovat pozornost celkovému kontextu, povaze pravidla a zvláštním okolnostem; každý z konstitutivních prvků musí být zvláště zjišťován. Další část se věnuje obecné praxi, která je primárně praxí států. V některých případech také praxe mezinárodních organizací přispívá k formování nebo vyjádření pravidel CIL, zejména když se pravidla jich specificky týkají. Chování jiných aktérů není praxí přispívající k formování pravidel CIL, ale může být relevantní při posuzování praxe států nebo mezinárodních organizací. Praxe může mít různé formy, fyzické i verbální akty, a za určitých okolností může zahrnovat i zdržení se jednání. Praxe musí být obecná, což znamená dostatečně rozšířená, reprezentativní a jednotná. Není vyžadována její zvláštní délka za předpokladu, že praxe je obecná.

Další závěry se pak týkají požadavků na *opinio juris*, úlohy smluv, rezolucí mezinárodních organizací mezivládních konferencí, rozhodnutí mezinárodních



Palác národů v Ženevě [2]

ních a národních soudů a učení nejkvalifikovanějších znalců práva (tj. nauky). Poslední části se vztahují k problému trvalého odpůrce (*persistent objector*), což byla jedna z nejvíce diskutovaných otázek, a partikulárního CIL (regionální, lokální nebo jiný obyčej).

Pozdější dohody a pozdější praxe

Posledním z témat, kde Komise dokončila práci na prvním čtení, jsou „Pozdější dohody a pozdější praxe ve vztahu k výkladu mezinárodních smluv“. Na základě projednání 4. zprávy zvláštního zpravodaje (Georg Nolte) v plénu a redakčním výboru Komise přijala návrh 13 závěrů s komentářem. Závěry jsou rozdělené do čtyř částí. Po té úvodní následují v druhé části základní pravidla a definice. Závěry odkazují na články 31 a 32 Vídeňské úmluvy o smluvním právu (1969), jež stanoví obecné pravidlo výkladu a doplňkové prostředky výkladu. Následnou praxí může být „jakékoli chování při provádění smlouvy, které je přičitatelné straně smlouvy podle mezinárodního práva“. Jiné chování, včetně chování nestátních aktérů, nepředstavuje pozdější praxi v tomto smyslu. Takové chování však může být relevantní při posuzování praxe stran smlouvy. V r. 2016 se rozvinula největší diskuse kolem významu výroků expertních orgánů vytvořených smlouvou (*expert treaty bodies*), jež mohou (podle závěru 13) vést ke vzniku pozdější dohody nebo pozdější praxe stran.



Profesor Šturma s JUDr. Milanem Dufkem z MZV [3]

Další (pokračující) témata

Komise se na zasedání r. 2016 zabývala i dalšími tématy. Na základě zprávy zvláštního zpravodaje (Sean Murphy) Komise přijala dalších šest návrhů článků, které se inspiroují jinými mnohostrannými smlouvami z mezinárodního trestního práva. Stanoví závazek kriminalizovat podle vnitrostátního práva zločiny proti lidskosti, jakož i formy trestné činnosti (čl. 5), založení trestní jurisdikce (čl. 6), vyšetřování (čl. 7), předběžná opatření, pokud je domnělý pachatel přítomný na území státu (čl. 8), závazek *aut dedere aut judicare* (čl. 9) a spravedlivé zacházení s domnělým pachatelem (čl. 10).

K tématu „Ochrana atmosféry“ měla Komise třetí zprávu zvláštního zpravodaje (Shinya Murase), na základě diskuse v plénu a v redakčním výboru Komise přijala pět přepracovaných návrhů směrnic (*guidelines*) s komentářem. Tyto směrnice se týkají povinnosti chránit atmosféru uplatněním *due diligence* při přijímání vhodných opatření. Další směrnice vyžaduje, aby státy zajistily posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) u činností, které pravděpodobně mohou způsobit významný negativní dopad na atmosféru. Další návrhy mají podobu *lex ferenda*, doporučují využívání atmosféry trvale udržitelným způsobem, spravedlivým a rozumným způsobem. Konečně činnosti zaměřené na modifikace atmosféry v širokém měřítku by měly být prováděné s opatrností a v souladu s aplikovatelnými pravidly mezinárodního práva.

K nově zařazenému tématu „Jus cogens“ Komise v r. 2016 projednávala první zprávu zvláštního zpra-

vodaje (Dire Tladi), která se zabývala pojmovými otázkami, které se vztahují ke kogentním normám obecného mezinárodního práva, včetně jejich povahy a definice. Zpráva také obsahovala historický vývoj *jus cogens* a řadu metodologických otázek, včetně možnosti vypracovat ilustrativní seznam kogentních norem.

K tématu „Ochrana životního prostředí ve vztahu k ozbrojenému konfliktu“ Komise projednávala třetí a poslední zprávu zvláštní zpravodajky (Marie Jacobsson), která již nekandidovala na další funkční období ILC. Komise přijala osm návrhů zásad a kromě toho vzala na vědomí zprávu redakčního výboru obsahující dalších osm návrhů zásad. V r. 2017 nová zpráva nebyla, ale na konci zasedání na základě zprávy pracovní skupiny Komise rozhodla o pokračování projektu a jmenovala novou zvláštní zpravodajku (Marja Lehto z Finska).

Naproti tomu jak v roce 2016, tak 2017 pokračovalo projednávání tématu „Prozatímní provádění smluv“. Čtvrtá zpráva zvláštního zpravodaje (J.M. Gómez-Robledo) obsahovala návrh směrnice týkající se vztahu vnitrostátního práva k prozatímnímu provádění smluv. Na základě kritické debaty v plénu Komise nakonec postoupila návrh do redakčního výboru. Redakční výbor referoval o již dříve přijatých návrzích směrnic 1 až 4 a 6 až 9. Na jaře 2017 pak přeformuloval a přijal návrh směrnice 10. Komise v létě 2017 přijala návrh směrnic 1 až 12 s komentářem. Ty se týkají rozsahu, účelu a obecného pravidla, které vychází z čl. 25 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Směrnice 4 se zabývá formou dohody o prozatímním provádění, které může být kromě ustavení v samotné smlouvě založeno zvlášt-

Palác národů [4]





Interiér Paláce národů [5]

ní smlouvou, nebo jinými způsoby, včetně rezoluce přijaté mezinárodní organizací nebo na mezinárodní konferenci, nebo prohlášením, které je akceptováno jiným státem nebo mezinárodní organizací. Směrnice 5 až 8 se zabývají zahájením prozatímního provádění, jeho právními účinky, odpovědností za porušení a ukončením provádění. Vztah prozatímního provádění smluv a vnitrostátního práva pak řeší návrh směrnic 9 až 11. V roce 2018 se očekává dokončení návrhu v prvním čtení.

Imunity státních představitelů

Jedním z nejdůležitějších, ale zároveň nejsložitějších úkolů, které řeší Komise, se ukázalo téma „Imunity státních představitelů vůči cizí trestní jurisdikci“. Pátá zpráva zvláštní zpravodajky (C. Escobar Hernández) z r. 2016 se zaměřila na otázku omezení a výjimek z imunity. Návrh článku 7 (Zločiny, ve vztahu k nimž se imunita neuplatní) naznačil určité výjimky z imunity *ratione materiae*, a zároveň potvrdil absolutní povahu imunity *ratione personae*. Výjimky by se měly týkat jednak klíčových zločinů

podle mezinárodního práva (genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, mučení a nucené mizení), dále tzv. korupčních činů a trestných činů spáchaných na území státu fóra, kde je pachatel přítomný (tzv. *territorial tort exception*).

Toto téma je nejspornějším a názory členů Komise se výrazně rozptýlily. Na zasedání r. 2016 byl dokonce odpor proti zahájení diskuse k tomuto tématu, protože zpráva byla předložena pozdě a nebyla proto včas k dispozici ve všech šesti oficiálních jazycích OSN. Nakonec proběhla omezená debata předběžné povahy, která i tak ukázala velkou šíři názorů. Tato diskuse pokračovala v první části zasedání r. 2017, která tyto rozdíly jen potvrdila. Přesto se návrh čl. 7 dostal do redakčního výboru, který návrh významně přepracoval, z výjimek ponechal jen zločiny podle mezinárodního práva (s doplněním apartheidu). V červenci 2017 pak Komise hlasováním rozhodla o prozatímním přijetí návrhu čl. 7. Ačkoli řada členů Komise to doporučovala a zvláštní zpravodajka slíbila, dosud nepředložila zprávu věnovanou procesním otázkám a zárukám. Lze očekávat, že k tomu se Komise dostane až v r. 2018.



Palác národů [6]

Výsledky zasedání v r. 2017

Jak je zřejmé, přes volby a částečnou obměnu Komise práce pokračuje u řady témat plynule dále. Jarní část zasedání 2017 byla – vedle imunit – ve znamení tématu Zločiny proti lidskosti, kde zvláštní zpravodaj předložil velmi rozsáhlou 3. zprávu, na základě které diskuse v plénu a redakčním výboru umožnila přijetí celého návrhu článků s preambulí, přílohou a komentářem v prvním čtení již na konci letošního zasedání. Nově přijaté návrhy článků 5, 12, 13, 14 a 15 se týkají *non-refoulement*, obětí, svědků a dalších, extradice, vzájemné právní pomoci a řešení sporů. Jedná se svým rozsahem a významem o hlavní výstup práce Komise v letošním roce.

Dalším dosud projednaným, ač ne tak pozitivně přijatým tématem je Ochrana atmosféry (4. zpráva). Na základě přeformulování návrhů v redakčním výboru Komise přijala tři preambulární odstavce a návrh směrnice 9, která se týká vzájemného vztahu mezi

pravidly na ochranu atmosféry a jinými pravidly mezinárodního práva, jako práva mezinárodního obchodu a investic, mořského práva a lidských práv.

Letní část zasedání Komise se zabývala 2. zprávou k tématu „Jus cogens“. Na základě diskuse v plénu Komise poslala do redakčního výboru návrh závěrů 4 až 9. Na základě jeho práce došlo k úpravám a zkrácení závěrů, o čemž informovala zpráva předsedy redakčního výboru. Nejvýznamnější je nový návrh závěru 2 o obecných charakteristikách norem *jus cogens*, které chrání základní hodnoty mezinárodního společenství, jsou hierarchicky nadřazené a všeobecně aplikovatelné.

Kromě toho se začala projednávat předběžná zpráva k novému tématu. Dne 9. 5. 2017 totiž Komise zařadila na program téma „Sukcese států ve vztahu k odpovědnosti států“ jmenovala nového zvláštního zpravodaje (Pavel Šturma), jenž předložil 1. zprávu, která vedle nastínění přístupu k rozsahu a výstupu tématu také obsahuje návrh prvních čtyř článků; ty byly předány do redakčního výboru.

Na základě projednávání řady námětů v pracovní skupině pro dlouhodobý program práce Komise také zařadila do dlouhodobého programu dvě nová témata, a to Obecné zásady právní a Dokazování před mezinárodními soudy a tribunály. V dalším období se dají očekávat i některé další návrhy témat od starších i nových členů Komise. Před očekávaným 70. výročím (2018) tak má Komise jak poměrně bohaté výsledky, tak i zajímavý a ambiciózní program.

Fotografie

- [1] Profesor Pavel Šturma při projevu, zdroj: Česká společnost pro mezinárodní právo, 16. března 2011.
- [2] Palác národů v Ženevě, autor: United Nations Photo, 7. února 2014, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [3] Profesor Šturma s JUDr. Milanem Dufkem z MZV, zdroj: Česká společnost pro mezinárodní právo, 14. února 2012.
- [4] Palác národů, autor: Pavel Šturma.
- [5] Interiér Paláce národů, autor: Yann Forget, 24. února 2005, Wikipedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [6] Palác národů, autor: Jan Lhotský.

Ohlédnutí za seminářem: Vnitřně přesídlené osoby – Aktuální perspektivy a výzvy v oblasti ochrany



Kateřina Šimonová

Na světě se dnes nachází 66,8 milionů osob, které byly nuceny opustit své domovy. Z toho 40,3 milionů jsou vnitřně přesídlené osoby, tj. osoby, které neopustily území svého státu. Neutichající válečné konflikty, ale i narůstající počet přírodních katastrof a změna klimatu nutí čím dál tím více osob opustit svůj domov. Přesto zůstává zejména z pohledu mezinárodního práva otázka vnitřně přesídlených osob nevyřešena a ve srovnání s otázkou uprchlictví často opomenuta.

Zahájení semináře

Dne 6. června se v budově Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity uskutečnil seminář organizovaný Centrem pro lidská práva a demokratizaci s názvem Vnitřně přesídlené osoby (IDPs): Aktuální perspektivy a výzvy v oblasti ochrany. Seminář přinesl komplexní pohled na tuto problematiku jak z pohledu akademického, tak z pohledu praxe.

Mezi řečníky byli nejen hosté ze zahraničí, konkrétně lektorka a výzkumná pracovnice School of Law – Sheffield University Bríd Ní Ghráinne, ale i právnička Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v České republice (UNHCR) Kristýna Andrlová a v neposlední řadě i zástupkyně neziskového sektoru, právnička Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) a členka našeho Centra, Šárka Dušková. Celou akci pak úspěšně vedl a moderoval Ladislav Vyhnánek, odborný asistent na Právnické fakultě MU a asistent soudce Ústavního soudu ČR.

Ve svém úvodním slově Ladislav Vyhnánek vyzdvihl důležitost tohoto tématu a vznesl již v samotném počátku řadu klíčových otázek jako např. Kdo jsou vnitřně přesídlené osoby? Jak se liší od uprchlíků? Odkud pochází většina lidí, kteří byli nuceni opustit domov, ale zůstali ve vlastní zemi? Z jakých důvodů se lidé stávají vnitřně vysídlenými osobami? Nebo jakým problémům vnitřně přesídlené osoby čelí? Na tyto ale i na mnoho dalších otázek se v následujících hodinách snažili řečníci semináře společně s účastníky nalézt odpověď.



Vnitřně přesídlená žena na útěku do města Munigi [1]

Pojem vnitřně přesídlené osoby a mezinárodní právo

Po krátkém úvodu přišel na řadu se svým hlavním příspěvkem zahraniční host semináře, profesorka Bríd Ní Ghráinne. Pro účely rychlého zorientování se v této problematice nejdříve uvedla základní definici pojmu vnitřně přesídlené osoby (*internally displaced persons*, dále i IDPs) a historii jeho vzniku.[1] Jasně vymezení tohoto pojmu totiž neexistovalo v mezinárodním právu poměrně dlouhou dobu.

Po rozsáhlých diskuzích mezi mezinárodními činiteli na různých úrovních se v roce 1998 podařilo týmu expertů pod vedením F. Denga, zvláštního představitele generálního tajemníka OSN pro vnitřně přesídlené osoby, vytvořit alespoň jakousi pracovní definici. Ta je zakotvena v právně nezávazném dokumentu, tedy v podobě *soft law*. Tento dokument s názvem „Řídící principy pro vnitřní přesídlování“ definuje vnitřně přesídlené osoby jako „osoby nebo skupiny osob, které byly násilně či jinak nedobrovolně



Účastníci odborného semináře [2]

donuceny opustit své domovy nebo místa svého obvyklého pobytu, a to zvláště v důsledku nebo ve snaze vyhnout se důsledkům ozbrojeného konfliktu, násilí, porušování lidských práv, přírodních katastrof či katastrof způsobených lidmi, a které nepřekročily mezinárodně uznávané hranice státu“.[2]

Bríd Ní Ghráinne upozornila na to, že přestože jsou vnitřně přesídlené osoby často nepřesně označovány též jako vnitřní uprchlíci, existuje zde mnoho zásadních rozdílů mezi těmito dvěma skupinami (pojmy). Termín uprchlík má svoji zcela jasnou a právně závaznou definici, která je obsažena v Úmluvě o právním postavení uprchlíků z roku 1951.[3] Uprchlík podle platného mezinárodního práva představuje nechráněnou osobu, kterou vede k opuštění domovského státu odůvodněný strach z pronásledování. Na rozdíl od uprchlíků vnitřně přesídlené osoby však zůstávají na území svého domovského státu.

Vnitřně přesídlené osoby navíc nejsou předmětem žádné speciální právní úpravy. V souvislosti se zásadami mezinárodního práva, především principem suverenity a zákazem vměšování se, by za

vnitřně přesídlené osoby měl nést odpovědnost jejich domovský stát. Měl by jim tak kromě jiného poskytovat i nutnou ochranu. Zde nastává ovšem určitý paradox, pomíneme-li přírodní katastrofy, je nejčastějším důvodem vnitřního přesídlení právě konflikt uvnitř domovského státu. Vláda domovského státu tak bývá paradoxně často tím činitelem, který ohrožuje základní práva svého obyvatelstva, a vzbuzuje tak svým vlastním jednáním potřebu opustit vlastní domov, čímž dochází k vnitřnímu přesídlení obyvatelstva.

Navzdory absenci komplexní právní úpravy lze ve vztahu k otázce IDPs zaznamenat alespoň určité kroky kupředu. V roce 2004 došlo ke jmenování Waltera Kälina jako nového zástupce generálního tajemníka OSN pro lidská práva vnitřně vysídlených osob. Jako další důležitý mezník je třeba vnímat i vznik již zmíněných „Řídících principů pro vnitřní přesídlování“, přestože mají stále jen podobu soft law. V neposlední řadě je možné připomenout vznik vůbec první regionální úmluvy, která řeší otázku IDPs a jejich ochrany. Tou je tzv. Kampalská úmluva, která byla přijata Africkou unií v roce 2009.[4] Z celkového počtu 55 států, které

má Africká unie, ji do dnešního dne 40 států podepsalo a 27 ratifikovalo. Účinnou se stala 6. prosince 2012.

Mandát UNHCR a situace v Sýrii

Kristýna Andrlová poté pokračovala vysvětlením funkce, kterou Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) ve vztahu k ochraně IDPs zastává. Souvisle tak navázala na jeden z posledních bodů předchozí prezentace, ve kterém byl připomenut další z podstatných rozdílů mezi uprchlíky a vnitřně přesídlenými osobami, konkrétně, že žádná mezinárodní organizace nemá mandát pouze na ochranu vnitřně přesídlených. Kristýna Andrlová především zdůraznila, že i když se mandát UNHCR o IDPs výslovně nezmiňuje, agentura pro uprchlíky již řadu let milionům z nich pomáhá.[5] Na základě své dlouhodobé zkušenosti s vysídlenými lidmi jim UNHCR poskytuje ochranu a často má na starosti i koordinaci humanitární pomoci.

Následovala analýza počtu IDPs a diskuze o největších úskalích poskytování pomoci IDPs, kterým dnes UNHCR čelí. Problémy způsobuje již zmíněné fakticky, ale i právně odlišné postavení, které IDPs na rozdíl od uprchlíků mají. Dalším faktorem je i samotný rozsah celého problému [6] a specifické potřeby IDPs. Nevidaný rozsah problematiky IDPs byl ilustrován situací v Sýrii. I v roce 2017 zůstává Sýrie zemí s nejvyšším počtem obyvatelstva, které bylo nuceno opustit svůj domov. Ke konci roku 2016 se jednalo o celých 12 milionů osob. Z toho

Chlapec v táboře pro vnitřně přesídlené osoby [3]



téměř 5,5 milionů lidí opustilo Sýrii a zbylých 6,3 milionů se stalo IDPs uvnitř Sýrie. Tato čísla mimo jiné ukazují, že celé dvě třetiny obyvatelstva Sýrie již byly nuceny opustit své domovy. Kritickou situaci ilustrovala Kristýna Andrlová i dalšími čísly. Celkem 4,3 milionů lidí je bez stabilního přístřeší, 60 % obyvatelstva nutně potřebuje lékařskou péči, 50 % zdravotnických zařízení je zavřeno, atd.

Kromě Sýrie UNHCR pomáhá i v mnoha dalších státech. V současné době se jedná přibližně o 26 operací po celém světě, ať již v zemích zasažených přírodní katastrofou, jako byly v minulosti Myanmar, Haiti či Pákistán, nebo se jedná o země zmítané konfliktem jako např. Jižní Súdán, Mali, Středoafrická republika, Ukrajina a již zmíněná Sýrie.

Institut vnitřního přesídlení a situace na Ukrajině

Závěrečným řečníkem semináře byla Šárka Dušková, která se ve svém příspěvku zaměřila na zkušenosti neziskového sektoru s IDPs. V České republice se nenachází osoby, které by šlo *stricto sensu* označit za IDPs, proto se Šárka zaměřila na toto téma zejména z pohledu ukrajinských žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice a praxe Ministerstva vnitra založené na užívání institutu tzv. internal protection alternative (IPA).[7] Na jeho základě mohou členské státy dospět k závěru, že určitý žadatel nepotřebuje mezinárodní ochranu, pokud v určité části země původu nemá opodstatněný důvod obávat se pronásledování, ani mu nehrozí reálné nebezpečí vážné újmy nebo má přístup k ochraně před pronásledováním nebo vážnou újmu, a pokud zároveň do této části země původu může bezpečně a legálně odcestovat, je mu do ní umožněn vstup a lze důvodně předpokládat, že se tam může usadit. Při posuzování všech těchto otázek musí členské státy při rozhodování o žádosti přihlížet k celkové situaci panující v dotyčné části země a k osobní situaci žadatele.

Jak ovšem Šárka Dušková mnohokrát zdůraznila, použití této alternativy musí být relevantní a přiměřené.[8] Relevantní znamená, že oblast relokace musí být pro danou osobu jak z praktického, bezpečnostního, tak i právního hlediska dostupná. Při posuzování přiměřenosti je třeba objektivně i subjektivně zhodnotit, zda daná osoba může v určené oblasti „vést běžný život“, tzn. je třeba zohlednit jak bezpečnost dané oblasti, tak osobní okolnosti, respektování lidských práv a do určité míry i eko-



Řečníci na odborném semináři [4]

nomické hledisko, např. přístup k lékařské péči a bydlení či možnost pracovat.

Právě individuální posouzení situace dané osoby a zohlednění všech výše zmíněných aspektů se dle slov Šárky Duškové ukázalo být v rozhodovací praxi Ministerstva vnitra ČR problematické. Při podrobné analýze bylo zjištěno, že zatímco v roce 2015 bylo z 19 žádostí o prodloužení doplňkové ochrany vyhověno v 17 případech a v roce následujícím bylo pozitivní rozhodnutí vydáno dokonce v 15 případech z 15 podaných žádostí, v roce letošním bylo za sledované období (leden-duben) podáno 241 žádostí o prodloužení doplňkové ochrany a z toho v 63 případech bylo vydáno zamítavé rozhodnutí. V naprosté většině těchto rozhodnutí byla zřejmá absence individuálního posouzení. Většinu těchto rozhodnutí šlo označit za „šablonovitá“ a poměrně logicky z nich nebylo patrné, zda došlo k již výše zmíněnému zhodnocení přiměřenosti a relevance možné relokace dané osoby do jiné oblasti v rámci území Ukrajiny. Změna rozhodovací praxe Ministerstva vnitra navíc přichází v době, kdy řada mezinárodních organizací (např. OBSE) upozorňuje na opětovné zhoršení situace na Ukrajině.

Závěrem se všechny řečnice shodly na tom, že dochází k časté marginalizaci celé otázky vnitřně přesídlených osob, jejich zranitelnosti a potřeby ochrany. Praxe totiž ukazuje, že díky onomu „vakuu“, v němž se nacházejí, se často může jednat o skupinu osob nejzranitelnější.

Poznámky

- [1] Nejčastěji se používá zkratka anglického pojmu „internally displaced persons“, tedy IDPs.
- [2] Odst. 2, části Úvodní ustanovení, Řídící principy pro vnitřní přesídlování (E/CN.4/1998/53/Add.2). Dostupné zde: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/IDPersons/Pages/Standards.aspx>.
- [3] Čl. 1A, Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1951. Dostupné zde: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=41091&nr=208~2F1993&rpp=15#local-content>.
- [4] Úmluva Africké unie o ochraně a pomoci vnitřně přesídleným osobám v Africe (tzv. „Kampalská úmluva“). Dostupné zde: <https://www.au.int/web/en/treaties/african-union-convention-protection-and-assistance-internally-displaced-persons-africa>.
- [5] Na základě čl. 9 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 428 (V), tzv. flexibility clause, se může UNHCR podílet i na dalších činnostech, včetně repatriace a přesídlení, pokud tak Valné shromáždění stanoví v mezích zdrojů, které má k dispozici. Dostupné zde: <http://www.unhcr.org/3b66c39e1.pdf>.
- [6] IDPs je zhruba dvakrát více než osob, které lze označit za uprchlíky. Global Report on Internal Displacement 2017 uvádí, že ke konci roku 2016 bylo na světě celkem 66,8 milionů osob, které byly nuceny opustit své domovy. Z toho 40,3 milionů jsou právě IDPs a 22,5 milionů uprchlíci. V samotném roce 2016 se stalo 6,9 milionů osob IDPs z důvodu konfliktu a násilí; 24,2 milionů z důvodu přírodních katastrof. Více viz Global Report on Internal Displacement 2017. Dostupné zde: <http://www.internal-displacement.org/library/publications/2017/2017-global-report-on-internal-displacement>.
- [7] Viz čl. 8 tzv. kvalifikační směrnice (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. 12. 2011).
- [8] Veškerá popsání kritéria vychází jak se samotného znění čl. 8 kvalifikační směrnice, tak i z doporučení UNHCR. Více viz Guidelines on international protection: „Internal Flight or Relocation Alternative“. Dostupné zde: <http://www.unhcr.org/publications/legal/3f28d5cd4/guidelines-international-protection-4-internal-flight-relocation-alternative.html>.

Fotografie

- [1] Vnitřně přesídlená žena na útěku do města Muni-gi, zdroj: MONUSCO Photos, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-2.0.
- [2] Účastníci odborného semináře, zdroj: Kateřina Šimonová.
- [3] Chlapec v táboře pro vnitřně přesídlené osoby, zdroj: MONUSCO Photos, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-2.0.
- [4] Řečníci na odborném semináři, zdroj: Kateřina Šimonová.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

Genocida jezídů pokračuje, stíhání zločinů stále v nedohlednu



Nikola Klímová

Od útoku tzv. Islámského státu na jezidy obývající irácký Sindžár uplynuly na počátku srpna již tři roky. Dle Mezinárodní vyšetřovací komise pro Sýrii naplňují zločiny spáchané bojovníky Islámského státu všechny znaky genocidy. Navzdory závažnosti obvinění však zůstává mezinárodní společenství v otázce stíhání členů Islámského státu stále rozděleno.

Na počátku srpna vydala Mezinárodní vyšetřovací komise fungující v rámci OSN v čele s předsedou Paulo Sérgio Pinheirem tiskovou zprávu, v níž znovu upozornila na probíhající genocidu jezídů z iráckého Sindžáru, zajatých Islámským státem v roce 2014. Příslušníci této náboženské komunity jsou podle důkazů shromážděných komisí systematicky zabíjeni, mučeni a zotročováni, přičemž cílem těchto zločinů je na základě oficiální doktríny Islámského státu jejich úplné vyhlazení.

Komise u příležitosti výročí útoku opětovně vyzvala členy mezinárodního společenství, aby v souladu se svými povinnostmi vyplývajícími z Mezinárodní úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948 podpořili zřízení *ad hoc* trestního tribunálu pro zločiny spáchané Islámským státem či postoupili situaci Mezinárodnímu trestnímu soudu na základě procedury tzv. *referralu*. Vzhledem k nejednoznačnému postoji jednotlivých států však podobné výzvy zůstávají prozatím nevyslyšeny.

Genocida jezídů

Jezidská komunita žila v oblasti Sindžáru na irácko-syrské hranici před rokem 2014 již po staletí. Ačkoliv zůstávala z náboženských důvodů společensky uzavřena, její členové dlouhodobě udržovali vřelé sousedské vztahy s místním arabským obyvatelstvem.

Situace se radikálně změnila 3. srpna 2014, kdy bojovníci Islámského státu Sindžár obklíčili a spustili



Jezidský bojovník [1]

masivní ofenzivu proti jezidské komunitě. Ačkoliv se několika stovkám jezídů podařilo za pomoci kurdských jednotek z oblasti uniknout, většina obyvatel Sindžáru byla Islámským státem zajata a násilně převezena na jím kontrolované území.

Další osud jezidských rodin zmapovala ve své zprávě o zločinech Islámského státu Mezinárodní vyšetřovací komise pro Sýrii, která byla zřízena Radou pro lidská práva OSN jako nezávislý orgán pověřený prošetřováním případů údajného porušování lidských práv, k nimž došlo na území Sýrie od března 2011.

Dle shromážděných důkazů došlo krátce po útoku Islámského státu k rozdělení jezídů do několika



Lékař prohlíží jezidského chlapce [2]

skupin. Zatímco muži a starší chlapci byli buď popraveni, nebo donuceni konvertovat k islámskému náboženství, ženy a dívky starší 9 let zůstaly uvězněny do doby, než byly prodány bojovníkům Islámského státu jako sexuální otrokyně. Dle komise se přitom řada jezidských žen a dívek stala obětmi obchodu s lidmi hned několikrát.

Nejistá budoucnost jezidské komunity

Ačkoliv se některé z příslušnic jezidské komunity podařilo vykoupit z otroctví, cena za jejich osvobození je velmi vysoká. Zatímco mezi bojovníky jsou jezidské ženy a dívky obchodovány za 200 až 1500 dolarů, na jejich odkoupení od Islámského státu musí rodiny vynaložit mezi 10 až 40 tisíci dolary.

Zadlužení jezídů je však pouze jedním z mnoha problémů, kterým musí komunita čelit. Trauma žen a dívek, které sloužily jako sexuální otrokyně po řadu měsíců, přetrvává i po jejich osvobození, což ovlivňuje navazování hlubších partnerských vztahů. Komunikace jezídek s okolním světem je navíc tradičně silně závislá na mužských příslušnících

rodiny. Vzhledem k tomu, že většina z nich však byla Islámským státem usmrcena, zůstává přežití jezidských žen a dívek vysoce ohroženo.

Situaci dále komplikuje množství jezidských chlapců, kteří byli krátce po útoku na Sindžár odloučeni od příbuzných a převezeni do výcvikových center, kde probíhá jejich indoktrinace. Pod nově přiděleným jménem jsou trénováni v boji a vyučováni extremistické ideologii Islámského státu, aby mohli následně posílit jeho jednotky. Indoktrinace je podle závěrů komise tak účinná, že mnoho chlapců se ani po svém návratu není schopno znovu začlenit do jezidské komunity.

Lhostejnost mezinárodního společenství

Na zločiny páchané na jezídech upozorňuje vyšetřovací komise již od roku 2014. Předložené důkazy však doposud nevyvolaly téměř žádnou odezvu mezinárodního společenství. V roce 2014 se sice Rada bezpečnosti OSN pokusila postoupit situaci v Sýrii k vyšetřování Mezinárodnímu trestnímu soudu v rámci procedury tzv. *referralu*, Rusko a Čína však danou rezoluci vetovaly.

Nedostatek politické vůle reflektovat závěry vyšetřovací komise vedl i k srpnové rezignaci jednoho z jejích členů, bývalé žalobkyně trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu Carly Del Ponte, která tím veřejně vyjádřila svou frustraci nad nečinností mezinárodního společenství.

Kromě vyšetřovací komise zřízené Radou pro lidská práva se otázkou zločinů spáchaných na území Sýrie začne zabývat „Mezinárodní, nestranný a nezávislý mechanismus k vyšetřování a stíhání osob odpovědných za nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva spáchané v Sýrii od března 2011“^[1] (blíže viz Bulletin 3/2017, s. 7). Ačkoliv k jeho zřízení došlo již v prosinci 2016 přijetím rezoluce Valného shromáždění OSN, v současné době stále probíhá jmenování jeho členů.^[2] Přínos Mechanismu pro zajištění mezinárodní trestní spravedlnosti tak bude možné zhodnotit až v odstupu několika následujících měsíců.

Poznámky

[1] V anglickém originále „*International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Those Responsible for the Most Serious Crimes under International Law Committed in Syria since March 2011*“.

[2] V červenci byla do čela Mechanismu jmenována Catherine Marchi-Uhel, která v minulosti působila u Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Zvláštních senátů soudů v Kambodži a Prozatímní mise OSN v Kosovu.

Zdroje

BBC. *Carla Del Ponte: War crimes expert quits UN Syria inquiry*, 6. 8. 2017 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40845771>).

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *7th Report of Commission of Inquiry on Syria* (A/HRC/25/65), 12. 2. 2014 (<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/Documentation.aspx>).

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *Commission of Inquiry on Syria calls for justice on the occasion of the third anniversary of ISIL's attack on the Yazidis*, 3. 8. 2017 (<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21935&LangID=E>).

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic: „They came to destroy“: ISIS Crimes Against the Yazidis* (A/HRC/32/CRP.2), 15. 6. 2016 (<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Reports/IIICISyria/Pages/Documentation.aspx>).



Jezídští uprchlíci v táboře Mezinárodní záchranné komise [3]

www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A_HRC_32_CRP.2_en.pdf).

United Nations. *Referral of Syria to International Criminal Court Fails as Negative Votes Prevent Security Council from Adopting Draft Resolution*, 22. 5. 2014 (<https://www.un.org/press/en/2014/sc11407.doc.htm>).

United Nations. *Secretary-General Appoints Catherine Marchi-Uhel of France to Head International Impartial Independent Mechanism Investigating Serious Crimes in Syria*, 3. 7. 2017 (<https://www.un.org/press/en/2017/sga1744.doc.htm>).

United Nations. *Syria: UN approves mechanism to lay groundwork for investigations into possible war crimes*, 22. 12. 2016 (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=55862#WakPbnUcw2z>).

Fotografie

- [1] Jezídský bojovník, foto: Kurdishstruggle, Flickr, CC BY 2.0.
- [2] Lékař prohlíží jezídského chlapce, foto: Rachel Unkovic/International Rescue Committee, Flickr, CC BY 2.0.
- [3] Jezídští uprchlíci v táboře Mezinárodní záchranné komise, foto: DFID – UK Department for International Development, Flickr, CC BY 2.0.

Saif Al-Islam Kaddafi stále v hľadáčku Medzinárodného trestného súdu



Katarína Hukelová

Medzinárodný trestný súd po udelení amnestie a po prepustení Saifa Al-Islama Kaddafiho z domáceho väzenia požiadal Líbyu o jeho vydanie ako aj o vydanie bývalého šéfa bezpečnosti Al-Tuhamy Mohameda Khaleda. Miesto pobytu oboch je neznáme.

Arabská jar vo februári 2011 neobišla ani Líbyu. Jej následkom bolo zvrhnutie mnohoročnej diktatúry Muammara Kaddafiho, čo pre jeho syna Saifa, považovaného za nástupcu a dediča, vyústilo do úteku cez Saharu do susedného Nigeru. Útek však nebol úspešný a Saif Al-Islam Kaddafi bol zajatý a držaný v domácom väzení v hornatom kraji Zintan na západe Líbye až do júna tohto roku.

V súvislosti s udalosťami počas revolúcie v roku 2011 bola dňa 26. februára 2011 situácia v Líbyii, keďže táto nie je členským štátom Rímskeho štatútu a teda MTS nemá nad Líbyou jurisdikciu, jednohlasne Radou bezpečnosti OSN (Rezolúcia Rady bezpečnosti OSN č. 1970/2011) postúpená MTS za účelom vyšetrovania údajného spáchania zločinov podľa medzinárodného práva na území Líbye od 15. februára 2011.

Po ukončení predbežného prešetrenia situácie v Líbyii Úrad prokurátora MTS dňa 3. marca 2011 uviedol, že je dôvodné veriť, že na území Líbye boli spáchané zločiny spadajúce pod jurisdikciu MTS a rozhodol o začatí vyšetrovania. MTS dňa 27. júna 2011 vydal zatykač na Muammara Kaddafiho ako aj jeho syna Saifa Al-Islama za spáchanie zločinov proti ľudskosti voči civilnému obyvateľstvu zúčastnenému na demonštráciách proti Kaddafiho režimu. Zatykač voči Muammarovi Kaddafimu bol zrušený dňa 22. novembra 2011 z dôvodu jeho smrti, zatykač voči Saifovi Al-Islamovi zostáva stále v platnosti.

Ešte začiatkom mája 2012 líbyjská vláda namietala neprípustnosť vyšetrovania prípadu Saifa Al-Islama Kaddafiho pred MTS, a to z dôvodu, že právomoc MTS nastupuje na základe princípu komplementarity v prípade, že štát nemôže alebo nechce stíhať spáchanie zločinov podľa medzinárodného práva. Líbyjská vláda však namietala, že nakoľko sa na



Podobizna Saifa Al-Islama Kaddafiho [1]

území Líbye vedie vyšetrovanie a trestné stíhanie, nemôže MTS nahradiť vnútroštátnu trestnú justíciu.

Senátom MTS pre prípravné konanie boli námietky prípustnosti veci pred MTS odmietnuté a to z toho dôvodu, že podľa MTS Líbya nie je schopná viesť nezávislé a nestranné vyšetrovanie veci a nebolo ani preukázané, že skutky, pre ktoré je Saif Al-Islam stíhaný na domácej pôde, sú totožné so skutkami, pre ktoré je stíhaný zo strany MTS. Tento názor senátu pre prípravné konanie bol rozhodnutím odvolacieho senátu MTS potvrdený dňa 21. mája 2014.

Bez ohľadu na rozhodnutia MTS, v Líbyii v roku 2014 začal masový proces s predstaviteľmi bývalého režimu a Saif Al-Islam bol odsúdený na trest smrti in absentia za zločiny spáchané počas revolúcie v Tripolise, Tobruku, Benghazi a Misrate. Predstavitelia regiónu Zintan, v ktorom sa Saif Al-Islam nachádzal od pádu režimu svojho otca, ho však od-



Žalobkyně MTS Fatou Bensouda během tiskové konference o situaci v Libyi [2]

mietli vydať do Tripolisu, nielen na účely súdneho procesu, ale aj po vynesení rozsudku.

Dňa 12. apríla 2016 mu bola na základe rozhodnutia líbyjského parlamentu udelená amnestia. Karim Khan, obhajca Saifa Al-Islama pred MTS, sa vyjadril, že požiada MTS o ukončenie prípadu voči jeho klientovi, nakoľko tento bol stíhaný a súdený vo svojej domovskej krajine, v ktorej bol aj oslobodený, a je neprípustné, aby bola osoba v zmysle zásady ne bis in idem stíhaná dvakrát za ten istý čin. Vyjadril sa tiež, že Saif Al-Islam sa stále nachádza v Líbii a údajne ju neplánuje opustiť.

MTS však v júni 2017 vydal stanovisko, v ktorom žiadal všetky členské štáty Rímskeho štatútu ako aj všetky členské štáty Rady bezpečnosti OSN o zadržanie a o vydanie Saifa Al-Islama Kaddafího ako aj Al-Tuhamy Mohameda Khaleda, v prípade ak by sa nachádzali na ich území ako aj o poskytnutie akýchkoľvek relevantných informácií o ich pobyte, čo znamená, že MTS má stále záujem na prejednaní prípadu Saifa Al-Islam Kaddafího, napriek udelenej amnestii.

Vzhľadom na to, že MTS nedisponuje policajnými ani vojenskými jednotkami, ktoré by mali oprávnenie vstúpiť na územie Líbye alebo iného členského štátu Rímskeho štatútu alebo Rady bezpečnosti OSN, musí sa spoliehať na zajatie a vydanie Saifa al-Islama Kaddafího a Al-Tuhamy Mohameda Khaleda zo strany takéhoto štátu, čo vzhľadom na skúsenosti MTS bude na „dlhé lakte“.

Zdroje

- Al-Jazeera: ICC demands 'immediate arrest' of Saif Al-Islam Gaddafi, Al-Jazeera, 14. Jún 2017 (<http://www.aljazeera.com/news/2017/06/icc-demands-arrest-saif-al-islam-gaddafi-170614184454543.html>).
- Human Rights Watch: Libya: Surrender Saif Al-Islam Gaddafi to ICC, Human Rights Watch, 15.jún 2017 (<https://www.hrw.org/news/2017/06/15/libya-surrender-saif-al-islam-gaddafi-icc>).
- ICC: The Prosecutor v. Saif Al-Islam Gaddafi, International Criminal Court, ICC-01/11-01/11 (<https://www.icc-cpi.int/libya/gaddafi>).
- Jawad, R.: What next for Saif Al-Islam Gaddafi, BBC, 12.jún 2017 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-40246964>).

Fotografie

- [1] Podobizna Saifa Al-Islama Kaddafího, autor: Thierry Ehrmann, CC BY 2.0.
- [2] Žalobkyně MTS Fatou Bensouda během tiskové konference o situaci v Libyi, autor: United Nations Photo, 1. června 2016, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [3] Demonstrace v Libyi během arabského jara, autor: حاص ي بي, 22. července 2011, Wikipedia Commons, CC0 1.0 (public domain).

Demonstrace v Libyi během arabského jara [3]



Boko Haram propustilo 82 dívek unesených v Chiboku



Petr Pospíšil

V květnu letošního roku teroristické hnutí Boko Haram, působící v severních částech Nigérie, pustilo na svobodu 82 dívek, které byly drženy více než tři roky v zajetí. Propuštění mladistvých rukojmích je významným milníkem v boji proti Boko Haram a lze ho přičítat vyjednávacímu úsilí nigerijské vlády. Navzdory tomu ovšem stále velké množství dívek zůstává nezvěstných.

K únosu 276 studentek dívčí internátní střední školy v Chiboku (ve státě Borno na severovýchodu země) došlo 14. dubna 2014. Krátce po únosu 57 z nich uprchlo, zbytek však zůstával nezvěstný. Emotivní příběhy dívek a jejich rodin vyvolaly celosvětovou vlnu solidarity, jejímž nejvýraznějším projevem se stala kampaň *Bring Back Our Girls* (Přiveďte zpátky naše dívky), probíhající na sociálních sítích i v ulicích světových metropolí.

Díky intervenci Mezinárodního výboru Červeného kříže se podařilo dosáhnout osvobození dalších 21 dívek v únoru 2016. Květnové propuštění 82 dívek tedy představuje dosud nejpočetnější osvobození mladistvých rukojmích od jejich únosu. Nezvěstných však stále zůstává 113 dívek. Značná část unesených dívek byla křesťanského vyznání, v průběhu svého zajetí však byla násilně přinucena ke konverzi k islámu.

Dívky propuštěny výměnou za zadržované povstalce

Nigerijský prezident Muhammadu Buhari v tiskovém prohlášení poděkoval za spolupráci při vyjednávání bezpečnostním agenturám, armádě, švýcarské vládě, Mezinárodnímu výboru Červeného kříže a mezinárodním neziskovým organizacím. Jeho mluvčí zároveň uvedl, že podle dohody s únosci měly být dívky osvobozeny výměnou za propuštění blíže nespecifikovaného počtu bojovníků Boko Haram, zadržovaných vládou. Dle svědků byli ve vládním konvoji, vyslaném pro propuštěné dívky, přítomni dva muži se zavázanýma očima.

Cílová skupina, z níž Boko Haram vybralo svoje rukojmí, zřejmě nebyla zvolena náhodně – organizace vznikla v roce 2002 jako fundamentalistické nábo-



Žena z nigerijského města Yola, která byla nuceně přesídlena kvůli Boko Haram [1]

ženské hnutí oponující západnímu stylu vzdělávání. V roce 2009 zahájilo Boko Haram svoje ozbrojené akce. Hnutí ovládlo severovýchod Nigérie, ve kterém následně vyhlásilo založení chalífátu, a deklarovalo svoji příslušnost k Islámskému státu jakožto jeho „západoafrická provincie“.

Boko Haram zaznamenává územní ztráty, poraženo však není

Konfliktu, který vznikl mezi povstaleckým teroristickým hnutím na jedné straně a centrální nigerijskou vládou na straně druhé, podle odhadů padlo za oběť až 20 až 30 tisíc civilistů a 2,3 milionů lidí přišly o střechu nad hlavou. V prosinci loňského roku prezident Buhari sice oznámil, že v lese Sambisa došlo k definitivní porážce Boko Haram (více viz Bulletin 1-2/2017, s. 12), navzdory tomu však skupina nadále pokračuje v násilnostech, byť už nedisponuje kontrolou souvislého území.

Na počátku ledna 2017 Boko Haram zaútočilo na nigerijskou základnu ve státě Yobe a při útoku bylo zabito pět vojáků. V polovině března čtyři sebevražedné atentátnice při bombovém útoku ve spádovém centru Maiduguri zavraždily šest lidí a dalších 16 zranily. Boko Haram sice evidentně zaznamenává výrazné územní i personální ztráty, o jeho úplné porážce je však předčasné hovořit. Naopak se zdá jako pravděpodobné, že s přibývajícimi územními ztrátami se budou bojovníci a přívrženci povstaleckého hnutí stále častěji uchýlovat k partyzánskému způsobu boje (taktika *hit and run*), teroristickým útokům apod.

Zahájena závěrečná ofenzíva proti Boko Haram

Dne 2. dubna letošního roku nigerijská armáda vyhlásila počátek „závěrečné ofenzívy“ proti Boko Haram. Centrem operace je strategicky významný les Sambisa, v němž má hnutí disponovat posledními nevelkými državami. V polovině května vyústila represe ve výrazný úspěch – v uprchlickém táboře Damboa bylo zadrženo 126 osob podezřelých z terorismu s vazbou na Boko Haram.

Nigerijské orgány se však při svých operacích musí vystříhat excesů, jakým byla tragická událost ze 17. ledna 2017, kdy vzdušné síly bombardovaly

uprchlický tábor ve městě Rann, o němž se mylně domnívaly, že jde o povstalecké ležení. Bombardování si vyžádalo 115 lidských životů.

Zdroje

Nigeria Chibok girls: Eighty-two freed by Boko Haram. BBC, 7. května 2017 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-39833309>).

Nigeria: 82 abducted Chibok girls freed by Boko Haram. Al Jazeera, 7. května 2017 (<http://www.aljazeera.com/news/2017/05/62-chibok-schoolgirls-kidnapped-boko-haram-freed-170506192733108.html>).

Nigerian army in „final push“ to remove Boko Haram. Al Jazeera, 2. dubna 2017 (<http://www.aljazeera.com/video/news/2017/04/nigerian-army-final-push-remove-boko-haram-170402083303123.html>).

Nigeria air strike dead „rises to 115“ in Rann. BBC, 24. ledna 2017 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-38730741>).

Fotografie

- [1] Žena z nigerijského města Yola, která byla nuceně přesídlena kvůli Boko Haram, autor: European Commission DG ECHO, 17. června 2015, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [2] Manifestace v rámci kampaně za propuštění dívek z Chiboku, autor: Michael Fleshman, 3. května 2014, Flickr, CC BY-NC 2.0.

Manifestace v rámci kampaně za propuštění dívek z Chiboku [2]



2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Hubert Smekal a Martina Grochová

Štrasburský soud nabourává stereotypy o ženské sexualitě a jejím významu



Kateřina Šimonová

Evropský soud pro lidská práva se ve svém rozsudku ve věci *Carvalho Pinto de Sousa Morais proti Portugalsku* ostře vyhradil proti rozhodnutí portugalského Nejvyššího správního soudu. Dle jeho slov bylo založeno na předpokladu, že sexualita není pro padesátiletou ženu a matku dvou dětí stejně důležitá jako pro osobu mladšího věku.

Skutkové okolnosti případu

Stěžovatelce, která se narodila v roce 1945 v Portugalsku, bylo diagnostikováno gynekologické onemocnění. Z důvodu obtíží s tímto onemocněním spojených se v létě roku 1995 stěžovatelka rozhodla podstoupit lékaři doporučený chirurgický zákrok. Přestože se zdálo, že operace byla úspěšná, stěžovatelka po propuštění z nemocnice začala trpět intenzivními bolestmi a také došlo ke ztrátě citlivosti v oblasti ženského pohlavního orgánu. Kromě toho trpěla inkontinencí a měla potíže při chůzi i sezení. V důsledku všech těchto příznaků a bolesti navíc nebyla schopna již dále vést sexuální život. Po následném lékařském vyšetření v soukromé klinice bylo zjištěno, že při operaci došlo k poškození nervu.

Stěžovatelka se proto s žalobou proti nemocnici obrátila na soud, který shledal, že došlo ke způsobení tělesného a psychického utrpení chybou lékařů a přiznal stěžovatelce náhradu za způsobenou újmu ve výši 80.000 euro a příspěvek na úhradu služeb výpomoci v domácnosti ve výši 16.000 euro. Právě s výší náhrady za způsobenou újmu se ovšem neztotožnil Nejvyšší správní soud a svým rozsudkem ji snížil na 50.000 a na pouhých 6.000 na úhradu služebné. Z tohoto důvodu stěžovatelka posléze podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (ESLP).

Hlavním důvodem, proč se Nejvyšší správní soud rozhodl původně přiznanou částku snížit, bylo zjištění, že bolest stěžovatelky se sice během chirur-



Žena ve stínu muže [1]

gického zákroku zintenzivnila, ale dle Nejvyššího správního soudu bolest nevznikla výlučně v důsledku nesprávného zásahu do nervu během chirurgického zákroku, ale stěžovatelka trpěla bolestmi dlouhodobě.

Portugalský Nejvyšší správní soud navíc při svém hodnocení vzal v potaz i skutečnosti, že ženě bylo v době zákroku již 50 let a byla matkou dvou dětí. Soud proto konstatoval, že sexualita pro ženu v tomto věku již nemá takový význam. Dále soud dospěl k závěru, že stěžovatelka nebude potřebovat výpomoc služebné na plný úvazek, neboť vzhledem k věku svých dětí se potřebuje starat pouze již o svého manžela, nikoliv o děti.



Starší žena [2]

Nesouhlas ESLP a význam sexuality pro ženy

Soud hned v úvodu zdůraznil, že právě pokrok v oblasti rovnosti žen a mužů je dnes hlavním cílem členských států Rady Evropy a pouze velmi závažné důvody mohou ospravedlnit, aby rozdílné zacházení bylo považováno za slučitelné s Úmluvou.[1] Odkazy na tradice, obecné předpoklady nebo převládající sociální postoje v zemi nejsou dostatečnými důvody pro rozdílné zacházení na základě pohlaví. Soud na tomto místě zmínil příklad ze své dřívější judikatury, který se týkal ženy, jež chtěla nadále užívat své původní příjmení společně s novým příjmením, které byla dle zákona povinna po uzavření manželství převzít od svého manžela. Soud v této věci dospěl k závěru, že zákaz diskriminace je natolik zásadní, že zabraňuje státům udržovat jakékoliv tradice, které v rodině vycházejí z primární role muže a vedlejší role ženy.[2]

Soud konstatoval, že je zcela zřejmé, že právě věk a pohlaví stěžovatelky byly rozhodujícími faktory pro konečné rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a to nejen co se týče snížení odškodnění za tělesné a duševní utrpení, ale také v případě snížení výše částky, která byla určena na služby výpomoci v domácnosti. Nejpodstatnější myšlenkou, kterou nám ale tento rozsudek přináší, je závěr, že rozhodnutí Nejvyššího správního soudu bylo založeno na obecném předpokladu, že sexualita není pro 50letou ženu a matku dvou dětí stejně důležitá, jako by byla pro jinou mladší osobu.

Dle názoru ESLP tímto vnitrostátní soud zcela ignoroval fyzický a psychologický význam sexuality pro sebenaplnění ženy a další dimenze ženské sexuality v konkrétním případě samotné stěžovatelky.

Právě tyto skutečnosti dle ESLP jasně poukazují na předsudky, které i nadále v portugalském soudnictví převažují. Nejvyšší správní soud tak ve své podstatě rozhodl na základě jakéhosi předpokladu, aniž by se pokusil v tomto konkrétním případě zkoumat jeho platnost.

Zdroje

Carvalho Pinto de Sousa Morais proti Portugalsku, rozsudek ze dne 25. července 2017, stížnost č. 17484/15 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175659>).

European Court of Human Rights (2017). Factsheet – Gender equality. 26. 7. 2017 (http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Freedom_religion_ENG.pdf).

Council of Europe. Portugal: Botched surgery victim wins court backing in “gender and ageism” human rights complaint. 7. 8. 2017 (<http://www.humanrightseurope.org/2017/08/portugal-botched-surgery-victim-wins-court-backing-in-gender-and-ageism-human-rights-complaint/>).

Poznámky

[1] K tomuto závěru dospěl ESLP již ve své dřívější judikatuře – viz například *Konstantin Markin proti Rusku*, č. 30078/06, rozsudek velkého senátu ze dne 22. března 2012, § 127; *Schuler-Zraggen proti Švýcarsku*, č. 14518/89, rozsudek ze dne 24. června 1993, § 67 a mnoho jiných.

[2] *Ünal Tekeli proti Turecku*, č. 29865/96, rozsudek ze dne 16. listopadu 2004, § 63.

Fotografie

[1] Žena ve stínu muže. Autor: Ed Yourdon. Zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

[2] Starší žena. Autor: Skullman. Zdroj: Pixabeay, CC0 creative commons.

[3] Chirurgický zákrok. Autor: Guinn Norton. Zdroj: Flickr.com, CC-BY-NC-SA 2.0.

Chirurgický zákrok [3]



3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravili Lukáš Hoder a Josef Kovařík

Kritická situace v Pásmu Gazy



Marek Žahn

Izraelsko-palestinský konflikt za sebou v Pásmu Gazy stále zanechává stovky tisíc lidí ve velmi špatných životních podmínkách. Značná část zodpovědnosti padá na hnutí Hamás, které zde vládne již deset let a nechává životní podmínky obyvatel nadále zhoršovat.

Hnutí Hamás je teroristická organizace. Tak letos v červnu rozhodl Soudní dvůr Evropské unie, který potvrdil předchozí rozhodnutí Tribunálu EU, tedy soudu nižší instance. Za dobu, co je Hamás u moci, vzrostla v Gaze korupce a byla do značné míry potlačena svoboda tisku. Hamás podle listu *The Economist* svými kroky napomohl ke vzniku extrémní chudoby a svými represivními kroky vůči opozici rovněž potlačil soutěž politických stran.

Hamás se dostal k moci po dramatických událostech v letech 2006 a 2007, které v konečném důsledku znamenaly izolaci a oddělení od Západního břehu. Od této chvíle je možné pozorovat značné zhoršení jak životních podmínek obyvatel, tak rovněž potlačování svobody tisku.

Hrozí humanitární krize

Jedním z nejzásadnějších problémů Gazy je nedostatek pitné vody. Až 96 % vody vyskytující se na území totiž není pitné. Dalším podstatným problémem jsou časté výpadky elektrického proudu. V zimních měsících se některým oblastem dostává jen tři hodin elektrického proudu denně.

OSN se ve své zprávě *Gaza, ten years later*, věnující se současné situaci a životním podmínkám místních obyvatel, vyjadřuje kriticky a upozorňuje na to, že podmínky obyvatel mají zhoršující se charakter. Tento trend se projevuje v mnoha oblastech, ať už ve výše zmíněných problémech spojených s nedostatkem pitné vody a elektřiny, tak v nezaměstnanosti mladých lidí, která dosahuje v Pásmu Gazy 60 %.



Letecký snímek pásma Gazy [1]

Současně s touto situací dochází k růstu populace v Pásmu Gazy, kdy v současnosti žijí v oblasti dva miliony obyvatel, a podle odhadů OSN toto číslo vzroste na více než tři miliony v roce 2030. Tato skutečnost způsobí další problémy, jelikož v současnosti není vláda v zemi schopna zajistit růst ekonomiky a zlepšení infrastruktury.

Gaza také trpí nedostatkem škol a učitelů, stejně jako nemocnic a zdravotních pracovníků. Represivní kroky Hamásu na politickém poli jsou ve zprávě OSN rovněž obsaženy. Na území dochází k popravám, mučení a zavírání oponentů a potlačování dissentu. Skutečnost, že od roku 2006 se v Palestině nekonaly žádné prezidentské ani parlamentní volby, jen dokresluje skutečnost demokratického deficitu.



Gaza v plamenech [2]

Na vině jsou i jiní

Hnutí Hamas však není jediným viníkem současné situace. K té podle odborníků napomohl i Fatah, konkurenční hnutí v současnosti ovládající Západní břeh Jordánu. Ten na Hamás v poslední době zvyšuje tlak a snaží se tak ještě snížit jeho oblibu v oblasti u veřejnosti. Jsou to však sami obyvatelé, kdo na tento politický boj doplácí nejvíce.

Jakožto největší palestinská strana má Fatah rozhodující slovo v palestinské samosprávě, která rozhoduje o důležitých věcech týkajících se i Pásmu Gazy. Jedním z takových rozhodnutí bylo například zastavení plateb Izraeli za dodávky elektřiny do oblasti, či pozastavení vyplácení mzdy státním zaměstnancům v Gaze a omezení dodávek léků, sunaru a mnoha dalších základních surovin.

Za další faktor ovlivňující těžkou situaci je možné označit rozhodnutí Izraele o zákazu pohybu osob a věcí do Pásmu Gazy. Toto nařízení ovlivňuje v negativním smyslu nejen každodenní život obyvatel

Gazy, ale rovněž možnost efektivního fungování humanitárních a rozvojových projektů. Izrael se totiž obává zneužití mnoha surovin, včetně stavebních materiálů, lékařského vybavení nebo i vodních pump, které jsou nezbytné při sezónních záplavách.

Je patrné, že současná situace v Gaze je velmi špatná a dále se zhoršuje. Přitom spory mezi jednotlivými oblastmi a politickými frakcemi nejhůře odnáší civilní obyvatelstvo. Je otázkou, jak moc se může situace v Gaze ještě zhoršovat.

Zdroje

United Nations. 2017. United Nations Country Team in the occupied Palestinian territory. *Gaza ten years later*. 11. července 2017 (https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/gaza_10_years_later_-_11_july_2017.pdf).

Havlická, Kateřina. 2017. *Hamas slaví deset let u moci, Gaza se stala semeništěm bídy a teroru*, IDNES. (http://zpravy.idnes.cz/hamas-slavi-deset-let-u-moci-gaza-palestina-izrael-fvc/zahranicni.aspx?c=A170804_115208_zahranicni_kha).

The Economist. 2017. *Hamas marks ten years of misruling Gaza*. (<https://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21725005-conditions-blockaded-enclave-are-deteriorating-hamas-marks-ten-years>).

Fotografie

- [1] Pásmo Gaza na leteckém snímku, autor: NASA, zdroj: NASA World Wind screenshot, public domain.
- [2] Gaza v plamenech, autor: Al Jazeera English, zdroj: wikimedia commons, CC-BY-SA-2.0.
- [3] Izraelské obranné síly opouštějící pásmo Gazy v roce 2005, autor: Israel Defense Forces, zdroj: wikimedia commons, CC-BY-SA-2.0.

Izraelské obranné síly opouštějící pásmo Gazy [3]



Vzděláním ke snížení chudoby. O polovinu.



Lucie Janotová

Vymýcení chudoby a zajištění univerzálního primárního a sekundárního vzdělání představují dva propojené cíle. Tento závěr podkládají výsledky studie zpracované Statistickým úřadem UNESCO (UIS) a Global Education Monitoring Report (GEM). Podle jejich zjištění by v případě, kdy by všichni dospělí jedinci dokončili sekundární vzdělání, poklesla úroveň chudoby o více než polovinu.

Vymýcení chudoby a zajištění rovnocenného, kvalitního a inkluzivního vzdělání pro všechny představují dva ze sedmnácti Cílů udržitelného rozvoje OSN. Jelikož hlavním tématem letošního Politického fóra na vysoké úrovni k udržitelnému rozvoji, které proběhlo v New Yorku mezi 10. a 19. červencem 2017, byla prosperita a snížení chudoby, snaží se GEM a UIS ve společné studii ukázat, jak významnou a nezastupitelnou roli v této otázce hraje vzdělání.

Studie, publikovaná v červnu 2017, rovněž představuje nejaktuálnější odhady počtů mimoškolních dětí, dospívajících a mládeže. Z provedených průzkumů vyplývá, že úroveň dětí nenávštěvujících základní školu se od roku 2008 prakticky nezměnila, totéž platí při porovnání současných hodnot a těch z roku 2012 pro nižší sekundární vzdělání a z roku 2013 pro vyšší sekundární vzdělání.

Aktuální čísla

Přestože v desetiletí po roce 2000 celkové množství mimoškolních osob prudce klesalo, nyní se již tři roky pohybuje okolo 264 milionů. Z toho 61 milionů (cca 23 %) představují děti základních škol (6-11 let), 62 milionů (cca 24 %) představují dospívající z nižšího sekundárního vzdělání (12-14 let) a konečně 141 milionů (cca 53 %) mládež z vyššího sekundárního vzdělání (15-17 let).

Podobný trend následuje i ukazatel množství mimoškolních osob (*rate of out-of-school children, adolescents and youth*), který se po prvotním prudkém snížení po roce 2000 ustálil od roku 2008 na 9 %



Školáci v Ghaně [1]

pro děti základních škol, od roku 2012 na 16 % pro dospívající z nižšího sekundárního vzdělání a od roku 2013 na přibližně 37 % pro mládež z vyššího sekundárního vzdělání.

Mládež je tedy asi čtyřikrát náchylnější než děti a dvakrát více než dospívající k tomu nenávštěvovat školní zařízení. To může být vysvětleno mnoha faktory. Kromě chudoby může být dalším důvodem to, že spousta mládežníků nikdy neměla možnost začít do školy chodit, vyšší sekundární vzdělání mnohdy není povinné a mládežníci mají ve většině zemí právo pracovat.

Za pozitivní lze označit fakt, že přestože v historii byly ze vzdělávání vyloučeny především dívky, v současnosti jsou ukazatelé množství mimoškolních osob pro sekundární vzdělání v případě obou pohlaví prakticky identické. Co se týče dětí základních škol, došlo ke snížení rozdílu mezi oběma pohlavími z více než 5 % v roce 2000 na méně než 2 % v roce 2015.


SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS


Cíle udržitelného rozvoje OSN [2]

Regionální rozdíly

Stejně jako v předchozích letech se největší množství mimoškolních osob všech věkových kategorií nachází v Subsaharské Africe. Například z 61 milionů dětí, které ve světovém měřítku nenavštěvují základní školu, jich 33 milionů pochází právě ze Subsaharské Afriky. Na druhém místě můžeme najít Centrální a Jižní Asii s 11 miliony. Subsaharská Afrika mimoto také vykazuje nejvyšší úroveň vyloučení – 21 % dětí nemá právo na vzdělání. V Západní Asii a Severní Africe je to 11 %, v Oceánii 7 %.

Mezi státy s nejvyššími ukazateli množství mimoškolních osob se potom řadí Jižní Súdán (69 %), Libérie (62 %), Eritrea (62 %), Súdán (45 %), Rovnicková Guinea (43 %) a Džibutsko (43 %). V regionu Severní Ameriky a Evropy, kde tento ukazatel bývá zpravidla velmi nízký, tvoří určitou výjimku USA (5,5 %), většina z těchto dětí má ale domácí systém vzdělání.

Šest států je domovem pro více než třetinu všech mimoškolních dětí základních škol: Nigérie (8,7 milionů), Pákistán (5,6 milionů), Indie (2,9 milionů), Súdán (2,7 milionů), Indonésie (2,6 milionů) a Eti-

opie (2,2 milionů). Je ovšem třeba říci, že v případě některých zemí nejsou k dispozici důvěryhodné zdroje pro všechny tři věkové skupiny. Co se týče Demokratické republiky Kongo, neexistují důvěryhodné zdroje ani pro jednu kategorii, přestože mimoškolních osob je v této zemi značné množství.

Na regionální úrovni jsou rovněž o něco znatelnější rozdíly ve vyloučení dívek a chlapců. Zatímco na úrovni základních škol bývají ve většině regionů vyloučeny spíše dívky, v oblasti Latinské Ameriky, Karibiku, Severní Ameriky a Evropy jsou mimo školu spíše chlapci. Největší rozdíly jsou pozorovatelné v Oceánii. Naproti tomu region Východní Asie a Severovýchodní Asie je jediným, který v této otázce dosáhl genderové rovnosti.

Čísla nemusí být neměnná

Ne všechny osoby musí být ovšem ze vzdělání vyloučeny nepřetržitě. Některé děti navštěvovaly školu v minulosti, ale zanechaly jí (globálně se jedná o 38 % mimoškolních dětí), jiné do ní mohou nastoupit teprve v budoucnosti (podle odhadů asi 34 %). Třetí kategorii tvoří osoby, které do školy



Chlapec při práci na počítači [3]

nikdy chodit nezačaly a pravděpodobně ani nikdy nezačnou, ve světovém měřítku se jedná asi o 28 % mimoškolních osob.

V regionu Subsaharské Afriky a Západní Asie a Severní Afriky asi jedno ze tří mimoškolních dětí pravděpodobně nikdy nezíská žádné formální vzdělání. V případě Centrální Asie a Severní Asie se jedná o více než jedno ze čtyř mimoškolních dětí. V Oceánii, Karibiku a Latinské Americe většina mimoškolních dětí pravděpodobně započne školní docházku v pozdějším věku. V otázce brzkého odchodu ze vzdělávacího systému dosahuje nejvyšších hodnot region Centrální a Jižní Asie, kde více než jedno ze dvou mimoškolních dětí sice začalo základní školu, ale nedokončilo ji.

Chudoba a vzdělání

Přestože autoři studie uznávají, že korelace mezi úrovní HDP na obyvatele a ukazatelem množství mimoškolních osob nemusí být důkazem kauzality, připomínají, že množství jiných studií prokázalo, že vzdělaná populace je jednou z nejdůležitějších podmínek pro ekonomický růst a snížení chudoby.

Tato studie pracuje rovněž s novými informacemi a zkušenostmi založenými na průměrném efektu vzdělání na růst a snížení chudoby, jež se vyskytly v období 1965 až 2010 v rozvojových zemích. Na základě nich lze předpokládat, že zvýšení počtu dostudovaných let u dospělých jedinců (15 let a více) o dva roky by pomohlo dostat z chudoby téměř 60 milionů lidí. Rovněž kdyby byla zavedena univerzální primární a sekundární školní docházka, dosáhlo by toto množství 420 milionů, což by zna-

menalo snížení celosvětové úrovně chudoby o více než polovinu. Zlepšení by bylo patrné zejména v regionech Subsaharské Afriky a Jižní Asie, kde se očekává téměř dvoutřetinové snížení úrovně chudoby.

Zdroje

Sustainable Development Knowledge Platform. High-level Political Forum 2017. 2017. (<https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>).

UNESCO, Global Education Monitoring Report. *Reducing global poverty through universal primary and secondary education*, Policy Paper 32/Fact Sheet 44. 21. červen 2017. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002503/250392E.pdf>).

Fotografie

- [1] Školáci v Ghaně, autor: Ben Grey, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.
- [2] Cíle udržitelného rozvoje OSN, autor: MariaGershuni, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [3] Chlapec při práci na počítači, autor: Johan Bichel Lindegaard, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [4] Dívky bývají ze vzdělání vyloučeny častěji, autor: One Laptop per Child, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Dívky bývají ze vzdělání vyloučeny častěji [4]



4) Česká republika a lidská práva

Připravili Adam Blisa a Ladislav Vyhnaněk

Obrana nezávislosti soudnictví



Adam Blisa

Vrcholní představitelé české justice – předsedové vrcholných soudů Pavel Šámal, Josef Baxa a Pavel Rychetský, nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman a veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová – vydali dne 21. července 2017 společné prohlášení „Nemůžeme mlčet – společné prohlášení k situaci v Polsku“, v němž se postavili na obranu nezávislosti polské justice. Tento krok je odvážný a správný, zároveň je však předzvěstí horších časů.

V tomto poměrně krátkém, ale výstižném prohlášení [1] špičky justice jednoznačně pojmenovávají kontroverzní kroky polské vládní většiny, které podle nich představují ohrožení nezávislosti justice a podkopání základů demokratického právního státu. Jedná se konkrétně o ochromení Ústavního tribunálu, podřízení veřejnoprávních médií stranické politice, nové zákony o Nejvyšší radě soudnictví, obecných soudech a chystaný zákon o Nejvyšším soudu.

Středoevropský trend

Události v Polsku jsou překvapivé spíše svou razancí a rozsahem, obdobný vývoj jsme však mohli vidět již v Maďarsku a k dočasnému zneužití moci ze strany tehdejšího předsedy Nejvyššího soudu došlo i na Slovensku. Je tak zřejmé, že z útoků na justici, ať už zvenčí nebo zevnitř, se stává přinejmenším ve střední Evropě systematická záležitost. I proto jsme ostatně na stránkách Bulletinu nedávno Ústavnímu soudu ČR přáli k jeho 25. výročí, aby si svou pozici udržel alespoň dalších 25 let.[2]

Prohlášení vrcholných představitelů české justice tudíž nemůže být překvapením. Populismus je na vzestupu v podstatě na celém světě, přičemž hlavní pojistkou proti zneužití moci je právě soudní moc. Ta se tak v hledáčku autoritářů ocitá zpravidla mezi prvními, a není důvod předpokládat, že česká justice bude výjimkou. Je proto správné, že vrcholní představitelé české justice problematiku situaci v Polsku jasně pojmenovali. Nejen v Polsku se lze



Josef Baxa, jeden z autorů „Nemůžeme mlčet“ [1]

totiž setkat s názory, že postup Kaczyňského strany Právo a spravedlnost je zcela legitimním výkonem jejich mandátu.

Předzvěst zítřků nikoliv světlých?

Českou justici navíc čeká v dohledné době zásadní změna – v roce 2018 totiž končí předsedovi Nejvyššího správního soudu Josefu Baxovi mandát. Josef Baxa má přitom nepochybně velice silnou pozici ve vztahu k ostatním složkám moci, srovnatelnou snad pouze s pozicí předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského. Není přitom zatím zřejmé, kdo by mohl nástupcem současného předsedy – jehož bude jmenovat prezident vzešlý z voleb v lednu 2018 – být. Ačkoli jmenování nového předsedy Nejvyššího soudu Pavla Šámala se obešlo bez kontroverzí, i ze



Budova Nejvyššího správního soudu v Brně [2]

zmiňovaného prohlášení je možné vytušit, že myšlenky na černé scénáře se nevyhýbají ani českým aktérům.

V každém případě je z polského a maďarského příkladu zřejmé, že se nelze spoléhat na to, že justice se ubrání sama. Můžeme sice zkusit justici vystavit „zátěžovému testu“, jak navrhuji někteří experti,[3] klíčovou silou pro zachování nezávislosti justice je však podpora a důvěra široké veřejnosti. Té pak justice dosáhne především tím, že s veřejností bude sama komunikovat. Ta česká to již, jak vidíme na červencovém prohlášení, činí, a ačkoliv má stále určité rezervy, je nepochybně na dobré cestě.

Poznámky

- [1] Viz „*Nemůžeme mlčet – společné prohlášení k situaci v Polsku*“, dostupné z: http://www.nssoud.cz/NE-MUZEME-MLCET-spolecne-prohlaseni-k-situaci-v-Polsku/art/16453?tre_id=135.
- [2] Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci, č. 2, IX. ročník, březen 2017, str. 23–25.
- [3] Eirik Holmøyvik, Anne Sanders. A Stress Test for Europe's Judiciaries, *verfassungsblog.de*. Dostupné z: <http://verfassungsblog.de/a-stress-test-for-europes-judiciaries/>.

Fotografie

- [1] Josef Baxa – jeden z autorů „Nemůžeme mlčet“, autor: Přemysl Otakar, CC BY-SA 4.0.
- [2] Budova Nejvyššího správního soudu v Brně. Autor: Dezidor, CC-BY-3.0.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech



Jan Polášek

Vnitrostátní právo

Gajdošíková, Ľ: Ochrana sociálních práv v konání před Ústavním soudem Slovenské republiky. Právní obzor 3/2017

Kindlová, Miluše, Preuss, Ondřej: Výhrada svědomí v kontextu povinného očkování a mimo něj. Jurisprudence 3/2017

Králíčková, Zdeňka, Nový, Zdeněk: Dvě matky, jedno dítě, nejlepší zájem dítěte a veřejný pořádek. Právní rozhledy 15-16/2017

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

Bláhová, Pavlína: Vliv Ruska na dynamiku konfliktu v Náhorním Karabachu. Vojské rozhledy 3/2017

Bouvier-Valenta, Daniela: Is Poland Following Hungary to the Right? Mezinárodní politika, Ústav mezinárodních vztahů 25. 8. 2017

Steiner, David: Venezuela: a simple story of blood and greed. Mezinárodní politika, Ústav mezinárodních vztahů 25. 8. 2017

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Klučka, J: Etické pravidla mezinárodních soudních orgánů a tribunálů. Právní obzor 3/2017

Krnc, Jiří: Evropský soud pro lidská práva - květen 2017. Soudní rozhledy 7-8 2017

Vláčil, Jiří: Soudní dvůr EU - květen 2017. Soudní rozhledy 7-8 2017

Zveme Vás na

Kulatý stůl

Český soudce Mezinárodního trestního soudu v Haagu

JUDr. Robert Fremr

bude hovořit na téma

Mezinárodní trestní soud: fungování a současné výzvy

Jakými případy se zabývá Mezinárodní trestní soud, jenž má jurisdikci vůči genocidě, zločinům proti lidskosti a válečným zločinům?

Přednáška a následná diskuze se bude konat v aule (3. p.) **Fakulty sociálních studií** Masarykovy univerzity v Brně **ve středu 4. října v 15.30 hodin.**



Studentská sekce
IIPS



Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:



JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D.

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Bc. Klára Jančušková: Klára vystudovala speciální pedagogiku a nyní pokračuje studiem práv na PrF MU. Mezi její oblasti zájmu patří trestní, rodinné, ústavní a mezinárodní právo.

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. V minulosti pracovala jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. V současné době je na OSN stáží pro Zvláštní senáty soudů v Kambodže, kde se zabývá zločiny proti lidskosti a genocidou.

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala Právnickou fakultu BVŠP v Bratislavě. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí na Ministerstve spravodlivosti SR.

Petr Pospíšil: Petr studuje práva a mezinárodní teritoriální studia na Univerzitě Karlově. Ve středu jeho zájmu jsou trestní právo, mezinárodní a evropské mechanismy ochrany lidských práv a evropské institucionální a bezpečnostní otázky. Působí jako redaktor informačního portálu Euroskop.

Mgr. Nikola Klímová Vystudovala mezinárodní vztahy na FSV UK a v současné době studuje právo na PF UK. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, mezinárodní investiční a ekonomické právo a ochranu lidských práv. Působí jako stážistka u Zvláštních senátů soudů v Kambodži.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:



Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na FSS MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně; člen Rady vlády pro lidská práva. Zabývá se především problematikou evropského práva a lidských práv a také fenoménem judicializace mezinárodní politiky.



Mgr. Martina Grochová

Martina vystudovala právo na PrF MU, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Zaměřuje se zejména na oblast práv dětí a přístupu k rodičovství. Působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Stážisté:

Mgr. Martin Dominik: Absolvoval Právnickou fakultu v Brně a nyní studuje Filozofii. Zajímá se o teorii práva, obecnou aplikaci lidských práv a jejich vliv ve společnosti.

Mgr. Lenka Vavrušová: Lenka vystudovala právo na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva a působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Mgr. Kateřina Šimonová: Vystudovala Právnickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni. Aktuálně dokončuje svoji rigorózní práci na PF UK v Praze a působí jako poradce na Ústavním soudu. Zaměřuje se především na azylové právo, problematiku diskriminace, ale i na lidská práva obecně.

Mgr. Jan Polášek: Jan vystudoval právo na Právnické fakultě MU. Zajímají jej lidská práva, právo životního prostředí a hory.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:



Mgr. Lukáš Hoder LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě a jako Fulbright Scholar mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.). Působí v advokacii. Je autorem monografie *Transatlantické vztahy v době krize* (MUNI Press 2009) a textů na téma náhrady škody v investiční arbitráži.



Mgr. Josef Kovařík

Josef vystudoval obor Mezinárodní vztahy na FSS MU a nyní studuje Regionální rozvoj na Ekonomicko-správní fakultě MU. Jeho okruh zájmů je poměrně široký, avšak nejvíce se věnuje otázkám mezinárodní politické ekonomie a globální rozvojové politice. Mezi jeho zájmy patří historie, literatura, filmy a sport.

Stážisté:

Bc. Marek Jahn: Marek je absolventem bakalářského programu bezpečnostních studií a evropských studií na FSS MU. Jeho oblastí zájmu jsou mírová studia, transformace režimů a řešení konfliktů.

Lucie Janotová: Lucie studuje mezinárodní vztahy a evropská studia na FSS MU. Její hlavní oblastí zájmu je teorie demokratizace, tranzice autoritářských režimů a koncept nenásilného odporu.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:



Mgr. Adam Blisa

Vystudoval právo na Masarykově univerzitě, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Působí na Ústavu pro otázky soudnictví a jako asistent soudce Nejvyššího správního soudu.



JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M.

Ladislav je ústavní právník. Práva vystudoval nejprve v Brně. Poté, inspirován svými kamarády Hubertem a Lukášem, absolvoval s podporou Fulbrightovy nadace i NYU School of Law. V současné době působí jako odborný asistent na PrF MU a zároveň je asistentem soudce Ústavního soudu.

Stážisté:

Mgr. Kamila Abbasi: Kamila je doktorandkou právnické fakulty MU a asistentkou soudce Nejvyššího správního soudu. Specializuje se na trolling a náboženské symboly ve veřejném prostoru.

Mgr. Bc. Šárka Dušková: Šárka pracuje jako právnička v neziskovém sektoru, kde se zaměřuje na práva dětí, osob s postižením a rovné zacházení. Je členka Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva.

Mgr. Michal Oščipovský: Absolvoval obor politologie na FSS MU. Těžištěm jeho zájmu jsou nedemokratické režimy 20. století.

www.centrumlidskaprava.cz



Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků, Hubert Smekal, Ladislav Vyhnánek | **Sazba** Michaela Kašperová | **ISSN** 1804-2392.